

Kære kolleger.

Jeg får lyst til at skrive til jer, fordi jeg i sidste års sommerferie gav mig tid til at læse "Det eksplosive barn" af Ross Greene. Det skulle vise sig, at blive starten på en glædelig og udfordrende rejse frem mod en skærpet erkendelse og brugbare værktøjer i det daglige arbejde med eleverne i vores skole.

Til daglig har jeg den store glæde og udfordring at være leder på Nordskovens friskole, som er en lille grundtvig-koldsk friskole så langt ude på landet, som man nu kan komme på Fyn. Skolen er på vej mod de 150 år og fra sin plads på væggen i vores største skolestue kigger skolens første lærer både mildt og strengt ned på os. Det er godt hver dag at blive mindet om, at skolen har en lang historie bag sig, det forpligter på den gode måde.

Men hvorfor nu al den snak om salig lærer Jacobsen i sin ramme på væggen og om forpligtelse, når mit brev til jer skal handle om, hvordan vi forstår og hjælper eksplosive børn (og deres forældre)? Det er, fordi det slog mig, at den lille og letlæste bog om det eksplosive barn, fortalte en historie, som vi i de frie skoler allerede kender, nemlig, at **børn opfører sig ordentligt, hvis de kan**. Jamen, så kunne jeg jo med lethed lægge bogen til side efter endt læsning og efter sommerferien se Jacobsen i øjnene og sige: "Her på din skole er alt stadig i den skønneste orden. Her bliver ingen børn misforstået, hverken når de eks- eller imploderer.

Hvis I kunne se det gamle foto af lærer Jacobsen, ja, så ville I vide, at det ikke er en mand, man fortæller usandheder, så ærligt måtte jeg tilstå, at vi engang imellem glemte, at **børn opfører sig ordentligt, hvis de kan**

- (og ikke hvis de VIL)..

Var vi altid gode nok til reflektere over de to ord KAN og VIL?

Nej, ikke altid.

Det er godt at blive rusket lidt, så man får øje på sin ubevidste inkompetence. Her lød startskuddet, rejsen måtte begynde.

Inden afgang fyldte jeg rygsækken med mod til at se kritisk på skolens værdier, på vores daglige praksis, på ønsket om udvikling, indsigt og empati samt en masse tillid til, at alle mine dejlige kolleger ville med på rejsen, hvis blot de blev inviteret.

Efter ferien indkøbte jeg et par eksemplarer af bogen om **Det eksplosive barn** og opfordrede både kolleger og nogle forældre til at læse den.

Næste store ønske på rejsen var et kursusforløb på vores skole om **samarbejdsbaseret problemløsning**. Kursussekretariatet var med på ideen, så jeg fandt en kyndig underviser og hen over efteråret gjorde vi på rejsen holdt ved Bevidst inkompetence og senere ved Bevidst kompetence.

Det er ikke altid, at en gruppes medlemmer kan rejse i samme tempo. Nogle bliver ivrige og stormer fremad, andre har brug for at læne sig tilbage undervejs og tænke, øve og samle kræfter. Der skal også være mulighed for helt at miste pusten for en stund. For os alle, uanset tempo, hedder rejsemålet Ubevidst kompetence. Vi vil derfor igen hen over kommende efterår i samarbejde med kursussekretariatet afholde et opfølgingskursus på 30 timer, hvor vi tjekker ruten og oppakningen. (Vi har været så heldige at få midler fra Kompetencefonden).

På rejsen gen(erobrer) vi troen på, at vores elever gør det så godt, de kan. Vi erkender, at når nogle af vores elever udfordrer deres kammerater og vi voksne helt til grænsen, så er det ikke et udtryk for en bevidst manipulerende eller provokerende handling, men derimod et udtryk for deres manglende kognitive kompetencer.

På rejsen lærer vi at finde vej i vore elevers **kognitive stisystemer** og forstå, hvad der **"trigger"** dem til udfordrende adfærd.

En vigtig præmis for arbejdet med samarbejdsbaseret problemløsning er, at børnene ikke vælger at være eksplosive/implosive eller at være umedgørlige – ikke mere end et barn vælger at have læse- stavevanskeligheder eller motoriske problemer. Nej, vi skal se og anerkende deres adfærd som et udtryk for en udviklingsforstyrrelse med hensyn til de kognitive evner, som er afgørende for at være fleksibel og kunne udholde frustration.

At et barn eks- eller imploderer er altså et udtryk for, at det, barnet er blevet bedt om at gøre, ligger udenfor dets evner **til problemløsning, fleksibilitet og tilpasning samt til at udholde frustration**.

Når vi spørger, hvorfor det er så svært for barnet, er vi på rette spor.

Manglende fleksibilitet hos barnet plus manglende fleksibilitet hos den voksne kan udløse en eksplosion/implosion hos barnet.

Dette vil vi gerne undgå, da barnet overbelastes. Vi skal lære at forstå, hvad barnets adfærd er et udtryk for, og hvordan vi kan hjælpe barnet?

Vi skal se barnets reaktioner som en afspejling af de tænkeevner, de enten besidder eller endnu ikke besidder. Vi skal kunne identificere, hvad der "trigge" den uønskede adfærd / hvad går forud for utilpasset adfærd, hvilke specifikke færdigheder det enkelte barn ikke besidder og derefter forsøge at bibringe barnet disse færdigheder ved at samarbejde med barnet.

Metoden er ikke en hurtig/nem løsning, men en respektfuld og farbar vej.

Da metoden ser på de adfærdsmæssige forstyrrelser som udtryk for kognitive vanskeligheder, skal vi i stedet for at have fokus på adfærden have fokus på og vurdere barnets kognitive udvikling.

Vi skal spørge os selv: "Hvad foregår der i barnets hoved, som vi ville ønske, at der ikke foregik?" (Det kan f.eks. være unøjagtige/ufleksible fortolkninger, kognitive forvrængninger eller fordomme).

"Hvad foregår der ikke i barnets hoved, som vi ville ønske, at der foregik?" (Det kan f.eks. være fleksibel tænkning, fastholdelse af opmærksomhed, forståelse af sprog og en god tidsfornemmelse).

Målet med vores indsats er altså at støtte den kognitive udvikling og ikke, at vi voksne skal få mere succes med at påtvinge vores vilje.

Igen og igen skal vi huske at spørge os selv; "Hvilke manglende tænkeevner og hvilke uløste problemer er grunden til den udfordrende adfærd?"

Som barnets lærer har jeg nu nogle valgmuligheder for, hvordan jeg reagerer på et barns udfordrende adfærd.

Jeg kan tænke:

"Har jeg stillet barnet for svær en opgave?" (og tage ansvaret for det).

"Har jeg reageret uhensigtsmæssigt på elevens umødte behov/er der endnu uløste problemer?"

"Har jeg overset en kognitiv vanskelighed?"

Altså, en afklaring af

1. "Triggere" (bestemte opgavetyper, fri leg, uforudsigelighed, mangel på god tid, spisning, søskendebøvl, overgange osv.)
2. "Stisystemer": færdigheder, der mangler at blive opøvet.

Vi kan og skal blive dygtige til at forudsige den udfordrende adfærd.

Som barnets lærere skal vi tænke over, hvad barnet har brug for at lære.

Det kan måske være en styrkelse af:
de eksekutive evner
sprogbearbejdning
følelsesregulering
fleksibilitet eller
sociale færdigheder.

Når vi er kommet lidt til klarhed over, hvad der er på færde, og hvad der er brug for til problemløsning, så kan vi gå i gang med at:

- bringe orden i tanker, sætte ord på interesser, behov og problemer
- overveje mulige løsninger og konsekvenser af forskellige handlinger
- at forudse resultater og løsninger på et problem.

Problemløsning:

1. Hvad er problemet?
2. Tænk over løsninger
3. Overvej konsekvenser af de forskellige løsningsmuligheder
4. Vælg den bedste løsning, som SKAL være realistisk og tilfredsstillende (for begge parter i konflikten).

Det er godt at opøve evnen til at finde mere end én løsning!

Husk, at gode løsninger kommer først, når vi har lært at hæmme vores første og mindre optimale impulser og overvejet dybere og mere systematisk.

Vi skal lære barnet at sætte ord på

1. sine interesser
2. sine behov
3. sine problemer
4. sine tanker

Måske barnet skal trænes i basalt ordforråd, så det kan gøre rede for sine interesser og behov:

- giv mig lige et øjeblik
- jeg har brug for en pause
- der er noget i vejen
- jeg kan ikke sige det lige nu
- jeg ved ikke, hvad jeg skal gøre.

Hvis I allerede skulle have hørt om Samarbejdsbaseret problemløsning, har I måske hørt den omtalt, som PLAN A, B eller C-metoden, hvor proaktiv PLAN B er det, vi skal stræbe imod at kunne lave sammen med vores udfordrende elever.

I PLAN A møder den voksnes ønsker og umødte behov barnets ønsker og umødte behov med et *Du skal* eller *Du må ikke* eller *Det er mig, der bestemmer her!*

PLAN A bruger også ris og ros, straf og belønning samt domme og vurderinger (du er...) til at motivere andre til at gøre det, vi gerne vil have dem til.

PLAN A kan være på sin plads, hvis barnet har bragt sig selv eller en anden i en farlig situation eller andet ikke er muligt i situationen. (Du bestemmer).

PLAN C møder vores elever med - "det er ok for mig"/tavs accept – vi giver (midlertidigt) afkald på vores behov og værdier og "vælger konflikten = træningsområdet med omhu". Det er ok at bruge PLAN C, da man ikke kan/skal arbejde på alle områder på én gang. Brugen af PLAN C er altså et tilvalg.

PLAN B er vores mål, fordi det er her vi

- undrer os ("er du... fordi du....?")
- giver udtryk for vores værdier ("Det er vigtigt for mig, at...).
- samarbejder
- træner
- finder de gensidige og holdbare løsninger på en konflikt og
- udviser gensidig respekt, accept og empati (Jeg har lagt mærke til at...). Empatien sikrer, at barnets interesser kommer på bordet.

PROAKTIV PLAN B er kronen på værket. Her forsøger vi "at overhale" / forudsige konflikten, idet vi har lært triggerne og barnets stisystemer at kende. Vi inviterer barnet med til en proaktiv problemløsning. Det er lettere at forebygge end at helbrede. (Det er min erfaring, at Proaktiv B møder barnet respektfuldt, og at barnet responderer meget positivt på dette).

Jeg har haft fokus på barnet, men uden at holde spejlet op for os selv, ja, da vil vi ikke kunne styrke barnets udvikling. Vi skal mobilisere det mod, som jeg omtalte i starten af dette brev og frimodigt spørge os selv om vores relation til barnet, fordi vi risikerer at barnet "slår sig" på os, hvis vi

1. ikke er gode til at beherske vores følelser og tænke rationelt
2. er kronisk irriterede/trætte
3. mangler fleksibilitet
4. mangler evnen til at se det fra barnets side
5. har svært ved at anerkende barnets oplevelse af vores adfærd
6. har svært ved at organisere
7. kører med dobbelte standarder
8. overtrumfer barnet
9. sygeliggør barnet eller
10. mangler opbakning til, forståelse for og anerkendelse af vort arbejde.

Forhåbentlig har dette brev gjort dig bare en anelse nysgerrig og fået dig til at tænke:” Måske skulle jeg bruge lidt sommerferietid på at sætte mig bedre ind i Samarbejdsbaseret problemløsning.

Der er på dansk udkommet to bøger om emnet, begge af Ross Greene:

1. Det eksplosive barn (især til forældre)
2. Fortabt i skolen (især til lærere, psykologer og pædagoger).

Jeg vil ønske dig rigtig god rejse og god sommerferielæsning.

Venligst

Karin Lykkegaard

Nordskovens friskole.

(Nordskovens friskole har siden 1861 ligget i Palleshave ved Ringe. Alle skolens elever har behov for særligt tilrettelagt specialundervisning).